

2021. október 2. Vásárosnamény

Elhangzott Dancs Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emléknapon

Megemlékezésének írásos változatát Gebri József bocsátotta a Zenei Intézet rendelkezésére

„Minden felelős gondolkodó, igaz alkotónak mindenütt a világon, minden időben és minden körülmények között a sors által rendelt kötelessége, hogy a maga népének, szülőhazájának sorsát vállalja, és élete munkájával szülőházát és annak népét, megbecsült hagyományainak szellemében hűségesen szolgálja” – vallotta Kós Károly, Erdély önfeláldozó apostola, polihisztorja. Ezek a szavak tökéletesen illenek Dancs Lajos munkásságára, a karvezetőre, a népdalgyűjtőre, a főiskolai tanárra.

1939-ben az Egri Érseki Tanítóképezdőben kapott oklevelet. Mint kántortanító Nyírcsaholyban telepedett le, s kezdte el tanári pályafutását. Sajnos az életéből négy évet vett el a második világháború. 10 év tanítói munka után Nagyecsedre neveztek ki, közben folytatta tanulmányait Békéstarhoson, majd Budapesten tanári oklevelet szerzett. 1955-ben elvégezte a Népművelési Intézet felsőfokú népzenei tanfolyamát. Önéletrajzában így folytatja – *„Bár a Zeneművészeti Főiskolán /Zeneakadémia/ újra beindult a tanárképzés, ám az intézmény a gyakorló nevelők továbbképzésétől elzárkózott. Akinek tanári diplomája volt, az nem felvételizhetett. Szakmai felkészültségemet ezért házi könyvtáram gyarapításával és szívós önképzéssel tudtam fejleszteni és napi szinten tartani.”* (Önéletrajz 1980)

1964-től Dancs Lajos a Nyíregyházi Tanítóképző Intézetben majd a Tanárképző Főiskolán tanított, nyugdíjba vonulásáig.

Most nézzük részletesebben fontosabb tevékenységeit:

1939-től mint kántortanító került Nyírcsaholyba. A nagy múltra visszatekintő egyházközösség elvárta tőle, hogy az ott kialakult hagyományokat folytassa. Először iskolai énekkart szervezett, majd a második világháború után, '45 augusztusában tér haza és azonnal újjászervezte a közösségi férfikart. Néhány hónapon belül ifjúsági vegyeskart is alapított, így megvalósította az „Éneklő Falu” eszméjét. És hogy milyen minőségi munkát végzett, arról az eredmények vallanak: a kórusaival 1948-ban megnyerték előbb a területi döntőt, majd a megyei bemutatón is elsők lettek. A Magyar Nép című folyóirat 1948. február 17-i száma így emlékezik meg a megyei döntőről: *„Nyírcsaholy gyermek, vegyes, valamint férfi karát vezényelte Dancs Lajos kántortanító, ez a fáradhatatlan, csupa akarat ember. Nem végzett hiábavaló munkát, vegyeskara első díjat nyert. Megérdemelt győzelem volt.”* A sors iróniája, hogy a 103 tagú kórus az országos versenyre anyagi okok miatt nem jutott el. A férfiak legemlékezetesebb és szívbemarkoló fellépése Kodály Esti dalának előadása volt, melyet a hadifogásból hazaért, sokat próbált férfiak Dancs Lajos vezetésével szólaltattak meg.

1949-ben Nagyecsedre került. Az itt eltöltött 15 év alatt is folytatta felelősségteljes hivatását, a tanítást, a népművelői munka sokszínűségét.

- megszervezte a nagyecsed-i népi együttest,
- 11 évig igazgatóhelyettes,
- megszerzi tanári diplomáját, valamint népzenekutató végzettséget szerez,
- két évig szakfelügyelőként is dolgozott,
- foglalkozott az ének-zene tanítás módszertanával,
- rengeteget olvasott, továbbképzésekre járt.

Jól ismerte Kodály zenei nevelésnek lényegét: nemcsak ismerte, de sajátjának érezte, hiszen Nagyecsedden megszervezte a zenei tagozatos Általános Iskolát az 1959-60-as tanévben. (Budapesten a Lorántffy Zsuzsanna Általános Iskola 1954-ben lett zenei tagozatos, a nyíregyházi pedig 1958-59-es tanévben.)

Felismerte és vallotta: a jó zene kulcsának birtokbavétele nem városi kiváltság. Ha van megfelelő tanár, ha jól irányítják a gyerekeket, vidéken is lehet kultúrát teremteni. Dancs Lajos azt be is bizonyította, hiszen kórusainak műsora is tanúskodik erről: Kodály *Lengyel László, Táncnóta, Pünkösdőlő*, de ott találjuk Bartók *Cipósütés* valamint a *Ne menj el* című műveket a Bárdos kompozíciók mellett.

1954-től foglalkozott népdalgyűjtéssel. És ez lett talán életének legfőbb területe. Hatalmas anyagot gyűjtött össze, melynek csak töredéke került nyilvánosságra. Dancs Lajos a megye minden tájegységét bejárta, Bereget éppúgy, mint a szatmári részt, később Szabolcsot is. Szükségét érezte, hogy Nyíregyháza környéki tanyabokrokban élő tirpákok énekék is lejegyezze.

Dancs Lajos a kodályi mércével mérve is megállta a helyét. Hiszen az 1950-es években Nagyecsed valóságos kincsesbányája volt a népdaloknak, a néptánc-dallamoknak. Ezt felismerve kezdi meg az öregek dallamainak lejegyzését és indul el a népzenei kutatói úton. Nagyecsedben Ő maga több mint 1000 népdalt gyűjtött.

Kezdetben magnetofon nélkül, majd később használt magnetofont is. A lejegyzés nagy türelmet, szakértelmet kívánt. Na meg az adatközlők megszólaltatása sem könnyű feladat. „*Akad olyan idős ember, akit csak egyszer tudott megénekelteni, többet nem volt hajlandó.*” – emlékezett vissza. Munkájának hamar híre ment. Kutatásaira, a szakma legfőbb testülete, a Tudományos Akadémia népzenekutató csoportja is felfigyelt. Szoros kapcsolat alakult ki Vargyas Lajos, Vikár László, Halmos István és több jeles népdal kutatóval. Gyűjtését rendre publikálták, sőt saját népdal kiadványok is megjelentek.

Első népdalkiadványa a *Szól figemadár*, amely Kodály Zoltán születésének 75. évfordulóján jelent meg. Ez az első megyei népdalfüzet. Volly István szerkesztésében látott napvilágot. Ízléses könyvecske, szinte valamennyi példánya hónapok alatt gazdára talált. A megyei énektanárok, karvezetők, népművelők mindmáig hasznosítják és féltve őrzik egy-egy példányát.

A következő gyűjtések egy része a Magyar Népzene tára VII. és VIII. kötetében csakúgy, mint Rajeczky Benjámint Magyar Népzene hanglemezsorozatában jelentek meg.

Saját szerkesztésű a *Gilicemadár*, amelyet 1976-ban adtak ki. Az *Édesanyám rózsafája* kiadását már nem érte meg. Az Tarcai Zoltán szerkesztésében került közkézre.

A kiadványok között kivételesen helyet foglal el a *Kör, kör, ki játszik?* című 100 népi gyermekjátékdal gyűjteménye. A bevezetőből kissejlik Dancs Lajos pedagógiai és tanári elhivatottsága. A könyvben lejegyzett dallamok, szövegek mellett mindenütt megtalálható azok játéka is.

1964-ben meghívást kapott a Nyíregyházi Tanítóképző Intézet ének-zenei szakcsoportjába. Mindazt, amit 25 éves pályafutása alatt eddig önmagában elraktározott, azt ettől kezdve jó húsz éven át újjáteremtve adhatta tovább azoknak, akik a pedagógus pályát választották hivatásul. Felkészültsége, tapasztalatai birtokában mindig meg tudta mutatni a célravezető legjobb utat. Ismert minden új törekvést, de ismerte a reális lehetőségeket is, ezért biztos kézzel tájékozódott a feladatok sűrűjében.

Egy dologban nem volt magalkuvó, a gyermekek iránti felelősség kérdésében. Nagyon is értette, érezte Kodály intenciójának igazát! Szentnek kell tartanunk a gyermek lelkét, amit abba vetünk, kisarjad. Ha jót ültetünk bele, kivirágzik, ha rosszat, megmetyeljük vele egész életüket.

Kodály második intelmét is magáévá tette. Az iskolában akkor lesz jó zenetanítás, ha előbb jó tanárokat nevelünk! És ezt Dancs Lajos nemcsak a módszertani órákon, az iskolai gyakorlatok közvetlen kapcsolata révén, hanem jegyzetein, módszertani útmutatóin, szacikkein, tanulmányain keresztül is megtette. Az *Ének-zene szakmódszertan* című oktatási segédanyaga nemcsak saját tapasztalataiból meglévő irodalomból, de sok-sok megfigyelésből született. Ilyen megfigyelési lehetőség adódott számára a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Gyakorló iskolájában, ahol Gönczy Tiborné, Gabika néni tanított éneket.

A történetet Tarcai Zoltán írásából idézem: *„Meghívtuk Szőnyi Erzsébetet látogassa meg fiatal tantestületünket, hiszen többen is tanítványai voltunk. El is jött, de magával hozott egy évfolyamot a zeneakadémia növendékei közül. Hospitáltunk a Gyakorló iskola 7. osztályában, ahol Gönczy Gabika néni tartott órát. Hozzá mindig nyugodtan vihettünk olajozott légkörben folyt a munka. Az óra végén a pesti tanítványok körülvették Szőnyi Erzsébetet: Tanárnő, ez az óra elő volt készítve, – azaz, a gyerekeket előre betanították az adandó válaszokkal stb. Szőnyi tanárnő csak ennyit mondott: „Igen, elő volt készítve, hat év alatt!”*

Ilyen kiváló tanárnőhöz, Gabika nénihez járt hospitálni, kiegészíteni módszertani tapasztalatait, tudását Dancs Lajos. Egy éven keresztül egy kiválasztott osztály minden óráját végighallgatta, jegyzetelt, kereste az összefüggéseket, az órák előkészítő mozzanatait, a gyerekek válaszait, és minden jó tapasztalatot beépített a kiadásra kerülő módszertani füzetébe.

Módszertanának legfontosabb üzenete: igényesség, élményszerűség, katartikus hatás! Az élmény olyan mély legyen, hogy 50 év után is beugorhasson az a pillanat, ahogy az a népdal az órán megszólalt, vagy az a zenemű, amit megismerhettek a tanulók. A tanárképző főiskola tanáraként leendő tanítónők, óvónők és tanárok százait oktatta a tőle megszokott hévvel, lendülettel. 21 éven át jó néhány nappali és levelezős hallgatóval került kapcsolatba. Tanította az éneket, a módszertant, irányította a tanítási gyakorlatokat, énekkart vezetett, konzultált szakdolgozatokat, a főiskola Népzenei Tudományos Diákkörének patronálója volt, részt vett az Országos Pedagógiai Intézet tantervi előkészítő bizottságának munkájában, folytatta a népdalgyűjtést, s azok rendszerezését, támogatta a népdalköröket, pávaköröket. Megyénk népzenei mozgalmának országos jó hírét, tekintélyét nagyrészt az ő szívós munkájának köszönhetjük.

101 éve Vásárosnaményban kigyulladt a fény, melynek neve a zeneszeretete, a népdal szeretete, a kórus szeretete, a zenetanítás szeretete. Ez a fény egyre jobban és jobban, erősebben és erősebben világított abban a megyében, amelyre jogtalanul mondták a jelzőt: sötét Szabolcs. S ez a fénysugár tovább terjedt a megyén túl is, sőt az országhatáron is túl. A Dancs Lajos tanár úr kiadványaiból válogatott népdalcsokor egyszólamú előadása ugyanolyan értéket képvisel, mint bármilyen Fülöp-szigeti ezerszínű kórusmuzsika. Ezt tapasztaltam kórusversenyen, Pohlheimben is. Hevesen dobogott a szívem a nemzetközi kórusversenyen, Besztercebányán, ahol Bárdos Lajos népdalfeldolgozását a Menyecske c. nőikari művet hallhattam a Debreceni Főiskola Nőikarának előadásában.

Köszönjük Dancs Lajos Tanár Úr!

Gebri József

(A szövegen pontosításokat végzett Ferencziné Ács Ildikó)